

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР РУХУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В МАЙБУТНЬОМУ

Розглянуто всі правові, економічні та організаційні питання запровадження в Україні недержавного пенсійного забезпечення і правовідносини, пов'язані з ним. Проведені дослідження основних принципів розвитку даної системи, її недоліки та визначені основні напрями політики держави щодо створення надійної гарантованої пенсійної бази

Постановка проблеми. На сьогоднішній день злободенним є питання недержавного пенсійного забезпечення – крок до безбідної старості. Існує ціла низка проблем, що викликають незадовільний стан пенсійного забезпечення в Україні. Серед них найбільш гостро стоїть питання довіри як зі сторони держави, так страхових компаній, недержавного пенсійного фонду та банків.

Проведення пенсійної реформи в Україні стосується не сьогоднішніх пенсіонерів, а стільки тих, кому сьогодні про пенсію думати ще рано. Однак держава зобов'язана прорахувати перспективу і завчасно розробляти стратегію, плоди якої проявляться через деякий час. Пенсійна реформа розрахована на довготривалий ефект і дозволить у майбутньому кожній особі отримувати пенсію адекватну її рівню доходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зв'язку з цим проблеми пенсійного забезпечення перебувають під пильною увагою вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, вони знайшли своє відображення у працях: Н. Харитонова, Б. Юровський, А. Нефьодов. Однак, необхідними вбачаються подальші наукові дослідження щодо принципів цього виду пенсійного забезпечення та їх гарантій.

Метою дослідження є вивчення системи недержавного пенсійного забезпечення та її широке запровадження в Україні.

Завданнями статті є дослідження сутності системи недержавного пенсійного забезпечення, як надійного гаранта в задоволенні усіх матеріальних потреб пенсіонерів в майбутньому, що досить популярна у багатьох країнах світу.

Результати дослідження: Почата пенсійна реформа в Україні проходить уже декілька етапів на протязі багатьох років. Це пов'язано не скільки із змінами законодавства, скільки зі змінами думок громадян, все більша їх кількість не сподіваються на державне пенсійне забезпечення, а передбачають розраховувати на власні заощадження.

Коли ж число таких громадян досягне хоча би 6% населення України, лише тоді можна буде із задоволенням констатувати – "пенсійна реформа здійснилася".

Сьогодні необхідно діяти для придбання фінансової захищеності, яка необхідна нам в нових складних фінансових умовах, які виникнуть незадовго внаслідок того, що багато чисельна військове покоління так названі "бєбі – бумєри" в близький час 5-10 років закінчать свою трудову діяльність.

Досить багато людей розраховують на державні пенсії, тому їм слід точно знати, на що вони можуть розраховувати, як говорять, "в принципі". Отримати недержавну пенсію, зовсім не слідує відмовлятися від державної, якою б маленькою вона не була б.

Однак, на сьогодні постає питання перед кожною людиною передпенсійного віку, отримати належну пенсію, яка могла б їх забезпечити в розмірі хоч аби споживчого кошика, тому їм необхідно вибрати надійну компанію та відповідний пенсійний план.

Підвищення державних пенсій і дефіцит коштів Пенсійного фонду привели до того, що державна пенсійна система поставлена на грань, за якою її чекає жорстка фінансова криза.

До 2004 року недержавне пенсійне забезпечення було для багатьох громадян України якоюсь таємницею за декількома печатками – досить далеким і не зрозумілим. Пенсійну реформу пов'язували перш за все з підвищенням пенсій, так як на мізерну пенсію прожити було неможливо. При цьому ніхто, окрім спеціалістів, не замислювався, звідки взяти гроші для підвищення пенсій.

2004 рік для України став переломним. Пенсійні питання стали

підніматися передвиборними програмами кандидатів на пост президента України, тому була розгорнута жорстока боротьба за голоси пенсіонерів, що стало одним із самих вагомих аргументів щодо проведення пенсійних реформ. Пенсії вирости, але їх підвищення не призвело до вагомого росту рівня життя.

Одним із виходів з цього стану постало питання проведення пенсійної реформи на належному рівні, що призвело до закладення правового фундаменту пенсійної реформи. Однак рух цієї реформи здійснюється повільно і до цього часу. Причиною тормозу є на наш погляд, як в менталітеті представників влади, так і в менталітеті рядових громадян України. Досить значна частка громадян ще продовжує надіятися на належну державну підтримку щодо пенсійного забезпечення пов'язану із пенсійною реформою з підвищеною ефективністю державної солідарної пенсійної системи. Однак це марні надії, тому що в умовах створеної демографічної ситуації державна солідарна пенсійна система не може функціонувати ефективно.

Характерною ознакою солідарної системи є те, що пенсійні виплати фінансуються із поточних доходів сформованих за рахунок внесків роботодавців та робітників. Ці внески акумулюються і одночасно перерозподіляються у вигляді пенсійних виплат на користь пенсіонерів, тобто солідарна система є перерозподільною системою.

В солідарній системі встановлено три види пенсій, а саме:

- пенсія за віком;
- пенсія по інвалідності;
- пенсія у зв'язку із втратою годувальника.

Нарахування пенсії за віком здійснюється за різними системами, наприклад: для наукових робітників, військовослужбовців, державних службовців, для осіб, що потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи [2].

Розмір пенсії за віком залежить від чотирьох факторів:

- середньої заробітної плати;
- середнього коефіцієнту співвідношення фактичного заробітку (доходу);
- робітника і середньої заробітної плати в Україні;
- страхового стажу;
- прожиткового мінімуму.

Формула для розрахунку пенсій досить складна адже її застосування вимагає значну кількість даних. Однак практика свідчить, що пенсії залежать від середньої заробітної плати по Україні у рік виходу особи на пенсію.

Сутність пенсійної реформи полягає в поетапній заміні солідарної системи пенсійного забезпечення, при якій внески до пенсійного фонду здійснюють одні, а отримують інші.

Демографічні прогнози в Україні свідчать, що у 2040 році на 1000 працюючих буде 1200 пенсіонерів, не враховуючи те, що скільки з них буде працювати на економіку зарубіжних країн. Тому соціальна пенсійна

система в таких умовах не зможе виконувати свою перерозподільну функцію – перерозподіляти не буде чого. Скільки ще зможе існувати нині діюча система, із якої забирають більше, ніж вкладають [3].

Однак законодавці не сказали прямо і відкрито, що сорока – і п'ятдесятилітнім громадянам України, солідарна система закінчилася на їх покоління і вони зобов'язані сьогодні забезпечувати пенсією тих кому за 60 і 70 років, але собі їм прийдеється на пенсію накопичувати самостійно.

Солідарна пенсійна система породжує “повзучу інфляцію”, наслідком чого любе підвищення пенсій веде до росту цін, а в кінцевому рахунку, фінансується в значній мірі за рахунок самих же пенсіонерів.

Проблема пенсійного забезпечення – це не проблема пенсіонерів (їм як раз допомоги складніше), це проблема усіх тих, хто має грошові доходи, і чим в більш ранньому віці громадяни почнуть вирішувати цю проблему, тим більше користі вони принесуть собі, своїм близьким, державі.

Недержавна система пенсійного забезпечення в майбутньому стане основою системи пенсійного забезпечення, тобто замінить нині діючу державну солідарну систему пенсійного забезпечення, яка не в змозі забезпечити сьогодні уже належний рівень пенсіонерів, не стимулює роботодавців до збільшення заробітної плати працівників, а відповідно не забезпечує прилив грошових коштів в економіку України.

Недержавні пенсійні фонди поділяються на:

- відкриті;
- корпоративні;
- професійні.

Відкритий пенсійний фонд – це недержавний пенсійний фонд, засновниками якого можуть бути фізичні або юридичні особи незалежно від місця і характеру їх роботи. Засновниками можуть бути одна або декілька юридичних осіб з урахуванням обмежень встановлених для бюджетних установ.

Корпоративний пенсійний фонд – це недержавний пенсійний фонд, засновником якого є юридична особа – роботодавець або декілька юридичних осіб – роботодавців до яких можуть залучатися роботодавці – платники.

Професійний пенсійний фонд – це недержавний пенсійний фонд, засновником (засновниками) якого можуть бути об'єднання юридичних осіб – роботодавці, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки (об'єднання професійних спілок), або фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (заняття). Учасниками такого фонду можуть бути виключно фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (заняття), визначеного у статуті фонду.

Недержавна система пенсійного забезпечення є добровільною і накопичувальною, яка регулюється Законом про недержавне пенсійне забезпечення від 1 січня 2004 року за №1057 – 1У (зі змінами та доповненнями)[1].

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється:

- пенсійними фондами – шляхом заключення пенсійних контрактів;
- страховими організаціями – шляхом заключення договорів страхування по життєвої пенсії та довгострокового страхування життя;
- банківськими установами – шляхом заключення договорів про відкриття пенсійних депозитів.

Акумуляовані грошові кошти як юридичних, так і фізичних осіб інвестуються і приносять дохід, який поповнюється за рахунок грошових внесків. Інвестиції вкладаються у розвиток економіки держави. При цьому держава прямо не відповідає за діяльність пенсійних фондів, страхових компаній та банків і не гарантує розмір пенсій, але здійснює нагляд і контроль за їх діяльністю.

Однак життя не стоїть на місці, погляди громадян змінюються, а реформи щодо пенсійного забезпечення, не являючись оптимальними, все ж дають можливість уже

сьогодні практично кожному взятися за пенсійне самозабезпечення.

Як би ми не розглядали кожний вид недержавного пенсійного страхування, головне питання залишається без відповіді – скільки грошей необхідно мати для належного прожиття “на пенсії”. На ці питання можна відповісти при наявності фінансової грамотності чого не навчають у школі або у вищих навчальних закладах. Відповідно кожна особа повинна скласти свій фінансовий план.

Фінансовий план це сума грошей, яку необхідно мати на визначений час, і методи їх отримання. Щоб мати щось завтра, необхідно щось відкласти уже сьогодні і вкладати таким чином, щоб гроші не пропали і приносили дохід [4].

Які мінімальні накопичення необхідно мати, кожний визначить сам, для необхідного забезпечення йому збереження і використання в майбутньому їх при цьому знизивши рівень споживання сьогодні.

Метою відкладання грошей сьогодні є те, щоб гроші були завтра, післязавтра і завжди, це не новина в умовах нестабільності України. Однак в країні, в якій громадянам довгі роки пенсія виплачувалася державою, а недержавні структури, які пробували підключитися до справи фінансового самозабезпечення громадян або просто були “махінаторами”, тому філософію накопичення необхідно викладати заново.

Мета філософського накопичення проста – із отриманих грошей частину необхідно витратити на життя (витратний капітал), частина направляється у свій бізнес (робочий капітал), частина залишається собі на майбутнє (резервний капітал). Інакше говорячи, необхідно заставити гроші працювати на себе, а не працювати все життя за гроші.

Універсальні критерії оцінки фінансового партнера, використовуючи, які ви зможете роздивитися махінаторів – аферистів, зумійте відрізнити відкрито слабкі і ненадійні компанії від фінансового агента. Тому необхідно швидко розраховувати дохід, який принесе вам вкладені гроші, а також навчитесь вибудовувати фінансовий захист від непередбачені життєві ситуації.

Яким чином сьогоднішня молодь може вийти із ситуації в якій знаходяться їх дідуся і бабусі, тому відповідь може бути одна – пенсійні накопичення.

Звертаючись до страхової компанії, громадянин вибирає розмір пенсії на майбутнє з надією на державне регулювання фінансової стабільності та надійності страховика. А звертаючись до недержавного пенсійного фонду, громадянин йде на визначені відрахування до пенсійного фонду, однак величин а пенсії – це велика інтрига, тому, що система надає можливість виграти, примноживши перераховані гроші, так і програти, втративши засоби при скороченні вартості пенсійних активів. Результатом цих дебатів є головні ризики страховика і пенсійних фондів: інвестиційні можливості обмежені невеликим обсягом фінансових інструментів, в тому числі деномінованих в іноземній валюті; велика вірогідність дефолту по цінних паперах, випущених в Україні.

Висновок: Результатом дослідження нині діюча пенсійна система перестає виконувати свою функцію, так, як не забезпечує пенсіонерам прожиткового мінімуму не зважаючи на постійний ріст пенсій. Підвищення державних пенсій і дефіцит коштів Пенсійного фонду, призвели до того, що державна пенсійна система поставлена на рубіж, на яку очікує жорстка фінансова криза.

Вміння отримати пасивний дохід із своїх заощаджень – одна із основних навичок, що вимагає від кожного із нас в нових економічних умовах.

Система оподаткування в Україні досить складна, внутрішні протиріччя системи підчас не під силу кваліфікованим бухгалтерам. Державні податкові адміністрації і податкові інспекції на місцях ніяк не можуть звільнитися від “фіскального підходу”, намагаючись любі протиріччя в законі або не чіткі їх формулювання

тлумачити не на користь платників податків, як цього вимагає законодавство, а проти нього. Досить значний вплив на розвиток даної системи має нестабільність політичних та економічних подій в Україні.

Гарантії одержання виплат за зобов'язаннями недержавного пенсійного фонду, страхової компанії чи банку держава не надає, але лише здійснює нагляд та контроль за дотриманням чинного законодавства у сфері недержавного пенсійного забезпечення. Тому на сьогодні кожному громадянину України економити гроші сьогодні на отримання належної пенсії в майбутньому, шляхом здійснення заощаджень є досить ризиковим. Відповідно це справа кожного із нас зважити всі "за" і "проти" при створенні цього фонду.

Сьогодні досить багато йде розмов про стабільність та надійність банків. Усе це вимірюється структурою фінансових ресурсів, рівнем запозичених коштів за кордоном та рівнем менеджменту. Світова фінансова криза та українська банківська система в умовах сьогодні дає свої прояви. Незважаючи на запевнення наших урядовців про те, що світова фінансова криза ще не дійшла до України, однак її негативні наслідки ми уже відчуваємо. Тому виходячи із вище згаданого можна зробити відповідний висновок, що країни заходу не змогли устояти перед світовою фінансовою кризою включаючи банки гіганти, то що можна вже говорити про недержавні пенсійні фонди, які не дають ніяких гарантій щодо їх захисту.

Тому вибір за вами – ваше фінансове становище – у ваших руках, панове.

Список використаної літератури:

1. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.2003 р. № 1057 // Голос України. – № 29.11. – 2003 р. – 3 с. 2. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 09.07.2003 р. 1058 – 1V // Голос України. – № 29. – 11. – 2003 р. – 5 с. 3. *Юровський Б.* Пенсии государственные и не государственные / Б. Юрківський // Консультант. – Харьков. – 2006. – 205 с. 4. Фінансові послуги. – журнал, № 1, 2006 р. – 27 с.

ДОННИК Ірина Геннадіївна – викладач кафедри "Обліку і аудиту" Кременчуцького інституту Дніпропетровського університету бізнесу і права

ЧЕРЕВИК Надія Володимирівна – старший викладач кафедри "Обліку і аудиту" Кременчуцького державного політехнічного університету ім. Михайла Остроградського

